

Први разред

Српски језик

Модул 3: Језик

Наставне јединице: Стандардни језик и стандардизација српског језика

Ћирилица – национално и идентитетско писмо

Консултације на мејл предметног професора

➤ Смјернице за рад:

Пажљиво прочитај дати материјал. Најважније податке препиши у свеску и научи градиво.

Језик се сматра једним од основних конститутивних елемената сваког народа. Језик и народ су судбински повезани: оно што се дешава народу, дешава се и његовом језику. Језик није само средство за споразумијевање, оно по чему се припадници једног народа препознају и распознају, већ и оруђе националне културе, израз народног духа и идентитета. Духовност народа је у његовом језику. Језик је средство повезивања свих припадника једног народа – у простору (без обзира на то гдје живе) и у времену (преходних генерација са садашњом, садашње са будућим). Важан је и значај језика за појединца, који језиком изражава и преноси другима своје мисли, осјећања, сазнања. Без обзира на то чиме се бави човјек се показује језиком – по њему га други цијене. Језичка култура сваког појединца огледало је његове опште културе. За разлику од других добара, која сваки човјек може да прилагођава свом укусу и потребама (нпр. и поред уобичајеног стила у градитељству, свако може да гради кућу по својој жељи), језик, који – како рече Вук – „није приватно благо, него опште добро“, заштићен је од интервенције појединца и мора бити разумљив свима, тј. устаљен и јединствен. Језик је изнад свког појединца.

Стандардни језик је изнад сваког народног говора. Стандардни језик се мора посебно учити, јер је утврђен правилима и јединствен за све говорнике једног језика. Стандардни језик је основно комуникативно и културно средство народа. Сви који се служе стандардним језиком треба стално да га уче и усавршавају, да добро знају његова правила, да их се у језичкој пракси придржавају и да га тако његују и чувају.

(М. Телебак, *Како се каже*)

СТАНДАРДНИ ЈЕЗИК И СТАНДАРДИЗАЦИЈА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Стандардни језик је онај језик који има прописана правила за своју говорену и писану употребу. Сваки природни људски језик може бити нормиран, тј. за сваки се такав језик могу прописати правила како би њиме требало говорити и писати. **Стандардни језик задовољава све потребе културе којој служи, установљава се нормирањем и самим тим разликује се од дијалеката, који нису нормирани и чији се развој не може контролисати.**

ТЕРМИНИ: стандардни језик, књижевни језик, писани језик, општи језик, језик културе

Укупност правила једног стандардног језика представља његову језичку норму. Нормирати језик значи прописати правила за употребу тог језика. Та правила морају обухватати све нивое испољавања језика: ниво гласа, облика, ријечи и значења и ниво реченице. С обзиром на различите нивое, говоримо о различитим нормама: ортоепска, ортографска, морфолошка, синтаксичко-семантичка и лексичка. Стандардни језик мора имати нормативну граматику, рјечник и правопис.

Нормативне приручнике објавила је Матица српска (Нови Сад):

1. *Правопис српскога језика*

**аутори: Мато Пижурица, Јован Јерковић, Митар Пешикан
прво издање 1993, друго, допуњено 2010.**

2. *Нормативна грамика српског језика*

**аутори: Иван Клајн, Предраг Пипер
2013.**

3. *Речник српскога језика*

**група аутора; једнотомни речник
прво издање 2007, друго 2011.**

Стандардизација српског језика

Стандардни језик представља друштвено фаворизовану варијанту неког језика. У 19. вијеку код нас је фаворизован језик села (јер су градови били турски). Почетак стандардизације српског књижевног језика везан је за рад Вука Стефановића Караџића у првој половини 19. вијека и за рад његових претходника, нарочито Саве Мркаља и Доситеја Обрадовића. Вук је реформом језика и правописа у књижевност увео народни језик новоштокавских дијалеката (ијекавског и екавског изговора) и језик српске народне књижевности уместо славеносрпског језика (језика образованог грађанског staleжа Срба у Војводини).

Појава Вуковог *Српског рјечника* (заједно са *Српском граматиком*) 1818. године сматра се темељем новог српског језика и писмености. Њима је Вук утврдио стандард (норму) нашег књижевног језика. То је прво дјело штампано реформисаном ћирилицом, коју и данас употребљавамо, односно прво дјело у којем је остварена Вукова правописна реформа. Вукова реформа је званично призната 1868. г. На стандардизацији савременог српског језика радио је и Ђура Даничић, први наш учени лингвиста, који је, између осталог, утемељио акценатску норму стандардног српског језика.

ЋИРИЛИЦА – НАЦИОНАЛНО И ИДЕНТИТЕТСКО ПИСМО

Развој ћирилице

За разлику од најстаријег словенског писма глаголице, које је настало у другој половини 9. вијека стилизацијом грчке минускуле, ћирилица, настала крајем 9. вијека, вјероватно у Симеоновој Бугарској по поријеклу је грчка унцијална азбука, допуњена новим словима за тадашње словенске гласове. Тако је ово писмо прилагођено потребама фонолошког система старословенског језика. Језик се временом мијењао, па су поједина слова остала без функције, али су се по традицији и даље писала. Тако је азбука постајала све више оптерећена непотребним графемама. Ћирилица није пратила развој ни српкословенског језика. Облике штампаних слова Срби су преузели из руских књига које су се увозиле у 18. в. Писана слова преузета су такође из Русије. Истовремено са увођењем штампаних и писаних слова, уведено је и досљедно разликовање великог и малог слова. Вијековима се јављала потреба за реформом писма. У данашњем облику ћирилица се користи од 1818. (Вуков *Српски рјечник*).

Значај ћирилице

Као што је језик основа националног бића народа, тако је национално писмо основа националне културе. Српско национално писмо је ћирилица. Њоме су Срби дуже од осам вијекова стварали своју културу. Захваљујући Вуковој реформи, ћирилица је једно од најсавршенијих писама, готово сасвим фонетско: сваки глас има свој знак, и то један, без комбиновања слова (као што је у три случаја у латиници: lj, nj, dž). Срби имају грешну заблуду да је њихово писмо примитивно (а није, већ је једно од најсавршенијих), да с њим не могу у Европу (а у Европу су Срби давно ушли управо са ћирилицом). Уосталом, ћирилица није само српско писмо, ћирилицом пише низ словенских народа, који броје на стотине милиона становника – и ћирилица је свјетски алфабет. На крају, ни то није безначајно – ћирилица је прва отишла у космос. Треба да пишемо својим националним писмом.

Латиницу, као друго писмо, Срби су прихватили почетком 20. вијека заједно са идејом југословенства, у знак отворености према латиничкој браћи.

По Међународном информационом систему за културни и научни развој, све књиге штампане латиницом – макар оне биле српских аутора – сврставају се у неку другу културу, а не у српску, јер од 1994. г. не постоји одредница „српски језик – латиница“. Зато треба да пишемо само својим писмом – ћирилицом, а треба да знамо и латиницу како би нам била доступна многа дјела српске културе и науке која су у прошлом вијеку штампана латиницом.

(М. Телебак, *Како се каже*)

Срби су једна од ријетких двоазбучних нација у свијету, али је ћирилица наше традиционално писмо и једно од основних националних обиљежја, док је латиница новија тековина. Ћирилица је српско национално писмо, док је српска латиница алтернативно писмо.

ДОДАТНИ МАТЕРИЈАЛ:

<https://rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=404164>

<http://iustitia.pf.unibl.org/zasto-cirilica>